

Vrijzinnige Gemeente Zierikzee 30 januari 2022

Serie: 'Brieven van Paulus' – thema: Geestkracht ontvangen' – gelezen: Galaten 1,1-8; 3,1-9; 3,26-28

Toespraak Franck Ploum

1.

De brief aan de Galaten schrijft Paulus rond het jaar 50. Galatië, liggend in klein-Azië, in het huidige Turkije, had zwaar te lijden van de Romeinse bezetter. De gehoorzaamheid aan de keizer had zijn tol geëist. Omdat het een centrale ligging had in het Romeinse Rijk was Galatië een gebied waar met grote regelmaat Romeinse legers doorheen trokken. Rome had de bevolking opgedragen de legers te voorzien in hun behoefte, in de periode dat ze door het gebied trokken. De bevolking moest dus o.a. meebetalen aan de soldij van de soldaten.

Vergelijk het met Poetin die met geweld en ongevraagd met zijn Russisch leger de Krim en wie weet straks wel heel de Oekraïne binnentrekt en vervolgens zegt: Kijk eens hoe goed we voor jullie zorgen, wij verschaffen jullie echte vrede en een goed leven, dus jullie moeten daarvoor wel onze legers in jullie gebied onderhouden.

Dat trok een enorme wissel op de economische situatie van het gebied maar zeker van de individuele bewoners van de streek. Armoede en slavernij – omdat mensen hun schulden niet meer konden betalen werden ze eigendom van hun schuldeisers - waren het gevolg. Onvrije mensen. Onderdrukt door de bezetter en economisch uitgebuit door de bezetter.

In dit gebied had Paulus twee of drie ekklesiai, gemeenschappen gesticht. Groepen Jezusvolgers. Joden en niet-Joden. Te midden van die Romeinse onderdrukking en onvrijheid hielden zij vast aan de bevrijdende boodschap, het echte goede nieuws, dat je ondanks alle onvrijheid kunt leven in de vrijheid van Messias Jezus.

2.

Aanleiding voor de brief die Paulus schrijft aan die twee of drie groepen is het feit dat hij heeft vernomen dat er Joodse Jezusvolgers zijn die zich opwerpen als leraar en begonnen zijn om niet-Joodse Jezusvolgers 'de wet' van Mozes op te leggen, lees: ze moeten zich laten besnijden! Besnijdenis is noodzakelijk om toe te treden tot het ware uitverkoren volk, waarvan ook Jezus deel uitmaakt. Dus wil je de volheid van Jezus gedachtegoed beleven, aldus die leraren, dan moet jij je ook laten besnijden, om zo deel uit te kunnen maken van het Joodse volk.

Die gedachte gaat echter radicaal in tegen de visie van Paulus. Om zijn standpunten duidelijk te maken kiest Paulus de confrontatie. Met veel misbaar en emotie, met het scheppen van tegenstellingen en het uiten van radicale standpunten. Zoals hij ooit ijveraar – farizeeër was tegen de Jezusbeweging, zo is hij nu ijveraar van de Jezusbeweging. Die confronterende stijl is kenmerkend voor de brieven van Paulus. Je treft zelden enige nuance of voorzichtigheid aan. Meestal is het met gestrekt been erin. Dat zou ertoe kunnen leiden dat we de conclusie trekken dat Paulus zich positioneert tegenover het Jodendom. Maar dat is niet waar. Op de eerste plaats moeten we zijn methode zien als een manier van doen, een literaire en retorische stijfiguur, die nog alle kenmerken heeft van de mondelinge traditie: wil je mondeling je mening duidelijk maken dan moet je gebruik maken van tegenstellingen, zwart-wit beelden, duidelijke taal. Op de tweede plaats maken de Jezusvolgers nog volledig deel uit van het Jodendom en christendom bestond in de tijd van Paulus nog helemaal niet. Het gaat dus niet over Joden tegenover christenen, maar om twee manieren van joods leven die met elkaar botsen.

Paulus wil af van ethnocentrisch denken, dat wil zeggen denken in volk en cultuur en land. Hij bepleit juist dat Jezus de grenzen van volk en cultuur en land heeft opengebroken. Dat maakt hij in de brief duidelijk door twee beelden tegenover elkaar te stellen: vlees aan de ene kant en geest aan de andere kant. Jullie komen uit het vlees, dat wil zeggen uit denken in eigen volk, in eigen cultuur, en eigen land, denken in besneden-zijn want dan hoor ik erbij. Jullie kennen ook de zware last die een ander volk je op kan leggen door je te onderdrukken en uit te buiten. Maar het goede nieuws van Jezus is nu juist dat de geest werkt in ieder mens van goede wil. In ieder mens die de weg van Jezus volgt en hem belijdt als de messias. De geest die was in Jezus breekt alle grenzen en afbakeningen open, bepleit Paulus. Dan is er geen Jood of Griek, geen besneden en onbesneden, geen mannelijk of vrouwelijk meer: allen zijn zonen en dochters van God door het vertrouwen in Messias Jezus, allen zijn één geworden in Hem (Gal. 3,26-28).

3.

Paulus ziet en hoort dat velen de weg kiezen die hen wordt voorgehouden door de mensen die willen dat iedereen besneden wordt. Hij ziet dat niet als *goed nieuws*, want dan lever je opnieuw je vrijheid in. Je ketent je dan vast aan de letter van de wet: je hoort er pas bij als je dit doet en dat laat, als je besneden bent en wanneer je de regels volgt. Dat kan nooit beter 'goed nieuws' zijn dan leven volgens de geest van de wet. En leven in de geest van de wet betekent dat niet wat er staat het belangrijkste is, maar waarom het er staat. De wet werkt bij gratie van interpretatie en actualisatie in iedere tijd en situatie opnieuw. Die vrijheid die je hebt verworven en ontvangen, die geest die ruimte geeft, waarom zou je die nu weer inleveren voor vlees, voor materie, de regel op zichzelf als in steen gehouwen?

Afbakenen en het creëren van tegenovers aan de ene kant en openheid en het creëren van ruimte voor allen aan de andere kant. Waar kies je nu voor? Een keuze die tot op de dag van vandaag actueel is. Of het nu gaat over het coronadebat, over het migratievraagstuk, vrijheid van godsdienst of onderwijs, ruimte en openheid in onszelf als het gaat om mensen met andere gedachten en opvattingen als ikzelf.

Paulus roept de Jezusvolgers op om zich niet te laten misleiden door leraren die hun zekerheid zoeken wat ooit is vastgesteld in een bepaalde situatie, zonder stilte staan bij het waarom van bepaalde afspraken of regels. Paulus roept de Jezusvolgers op om vast te houden aan wat hen geopenbaard is. Immers, zo zegt Paulus, ik ben niet gezonden vanwege mensen en niet door een mens, maar door Jezus Messias. Nu heeft hijzelf Jezus nooit persoonlijk gekend, wat hij weet van Jezus heeft hij gehoord en wat hij gehoord heeft is hij gaan vertrouwen en dat heeft ervoor gezorgd dat de geest van Jezus zich in hem heeft geopenbaard. Vlees en geest staan dus niet alleen voor de keuze tussen beperking of vrijheid, maar ook voor buiten of binnen, van buitenaf of van binnenuit.

Paulus bepleit dus een intrinsiek vertrouwen, boven het opvolgen van regels en voorschriften om God te dienen en de weg van Jezus te gaan. Om aan te tonen dat dit niets nieuws is, maar zo oud als de joodse traditie zelf, brengt hij Abraham ter sprake. Wanneer Joden met elkaar debatteren gaat dit nooit buiten de Schrift om, die komt altijd ter sprake en daar worden altijd de argumenten gevonden om de standpunten te verhelderen. Paulus kiest voor een klassieke trits van woorden: vertrouwen – zegen – volkeren – waarachtigheid. Deze manier van uitleg en redeneren komt uit de school der farizeeën. En we weten dat Paulus, voordat hij Jezusvolger werd, behoorde tot de groep der ijverars, farizeeën.

4.

De messiaanse weg is niet de weg van de piketpaaltjes en de vaststaande regels. Het is op de eerste plaats een weg van vertrouwen. Vertrouwen dat groeit van binnenuit. Dat je kracht geeft en dat je sterkt om te doen wat hij heeft gedaan: solidair zijn met de armsten.

Het is ook een weg waarop je niet wegloopt voor je verantwoordelijkheid. Niet roepen 'ja maar er was een vertrouwenspersoon en daar zijn ze niet naar toe gegaan', maar eerder jezelf de vraag stellen: wat kan ik beter doen, wat had ik beter moeten doen? Of op z'n minst jezelf de vraag stellen: waarom zijn ze niet naar de vertrouwenspersoon gestapt die ik beschikbaar stelde? En waarom heb ik dat niet gezien, of niet willen zien?

De messiaanse weg bewandelen is ook werken aan een innerlijke vrijheid die de feitelijke onvrijheid het hoofd kan bieden. Geestkracht ontvang je niet door de noodzakelijke regels te onderhouden, maar door je van binnenuit te verbinden met een ideaal, een levensweg. En natuurlijk kan die intrinsieke verbinding dan tot uiting komen in ritueel of in dingen doen en andere dingen laten. Maar daar begint het niet mee. En dat hoeft ook niet uniform en voor ieder gelijk te zijn. Ja je kunt kiezen voor besnijdenis, maar je hoeft het niet te doen.

Paulus is een kosmopoliet, een wereldburger. En hij ziet overal verbinding, dwars door culturen en verschillen heen. Hoewel Paulus in latere eeuwen veelal splijtzwam is geweest van christelijke twisten, kunnen we dat dus van hem leren: denk juist niet in hokjes van zij en wij, in tegenstellingen van dat is joods en dat is christelijk, niet in dit is van mij en dat is van jou. Hij wil ons wereldburgers maken, verbonden door dat messiaanse visioen, en niet ophoudend te vertrouwen in die Ene met vele namen, die ons geestkracht schenkt.

Zeg Amen. Dat het zo moge zijn.